

ORSZÁGOS RABBIKÉPZŐ
ZSIDÓ EGYETEM

בית־מדרש לרבנים
האוניברסיטה ללימודי היהדות בהונגריה

תרל"ח 1877

Zsidó vallás és kultúra 1.

**8. A Héber Biblia. A Tóra-tekercs. Textíliák, szimbólumok.
Funkcionáriusok a zsinagógában. Közösségi élet és intézményei.**

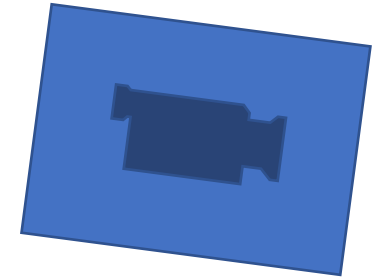
2023. 11. 20.

Biró Tamás

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, biro.tamas@btk.elte.hu
OR-ZSE Judaisztikai Tanszék, birot@or-zse.hu

Figyelem, felvétel indul!

- Azok is meghallgathatják, akik nem tudnak részt venni a szinkron előadáson.
- Előadás visszahallgatható a vizsgára való készülés során.
- Kérem, aki nem szeretne látszódni a felvételen, az állítsa le a videóját, halkítsa le a mikrofonját. Aki nem így tesz, az beleegyezik abba, hogy felvétel készül róla.

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

Weboldal: <http://hebraisztika.elte.hu/site/>

- Keleti nyelvek és kultúrák alapszak, hebraisztika szakirány (BA)
- Hebraisztika MA
- Hebraisztika-judaisztika PhD
- Minorok:
 - Judaisztika diszciplináris minor
 - Hebraisztika diszciplináris minor
 - Bibliatudomány diszciplináris minor.

Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Department of Assyriology and Hebrew
Eötvös Loránd University

Judaisztikai Kutatócsoport
MTA TK Kisebbségkutató Intézet
Centre of Jewish Studies
Center for Social Sciences, Institute for Minority Studies

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F | Tel.: +36 (1) 411-6749 | email: ahf@btk.elte.hu

Nyitólap Main page
Hírek News
General Information
Assziriológia Assyriology
Hebraisztika Jewish Studies
HebraWiki Project
Munkatársak Faculty&Staff
Órák Courses
Könyvtár Library
Kiadványok Publications
Cikkek Articles
Iráttár Archives
Kutatás Ongoing research
Hasznos linkek Links
Volt hallgatók Alumni
Szakdolgozatok Theses

Látogatók 2005. szept. 1. óta / Visitors since 01/sept/2005: 373217

Interjú a Lendület-pályázat nyertesével: Niederreiter Zoltánnal

Praktikus dolgok:

Órák időpontja:
14:00 (+) – 14:30 (+)

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2023-jiddiskajt1/>
<http://birot.web.elte.hu/jiddiskajt/> *(a félév végéig)*
- Teams csoport: *Crs 23-24-1 BBN-HEB11-221 01 Zsidó vallás és kultúra 1.*
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu, birot@or-zse.hu, birot@birot.hu
- Fogadóóra: *emailés egyeztetés alapján*
- Pótlás, ha sok óra elmaradna.

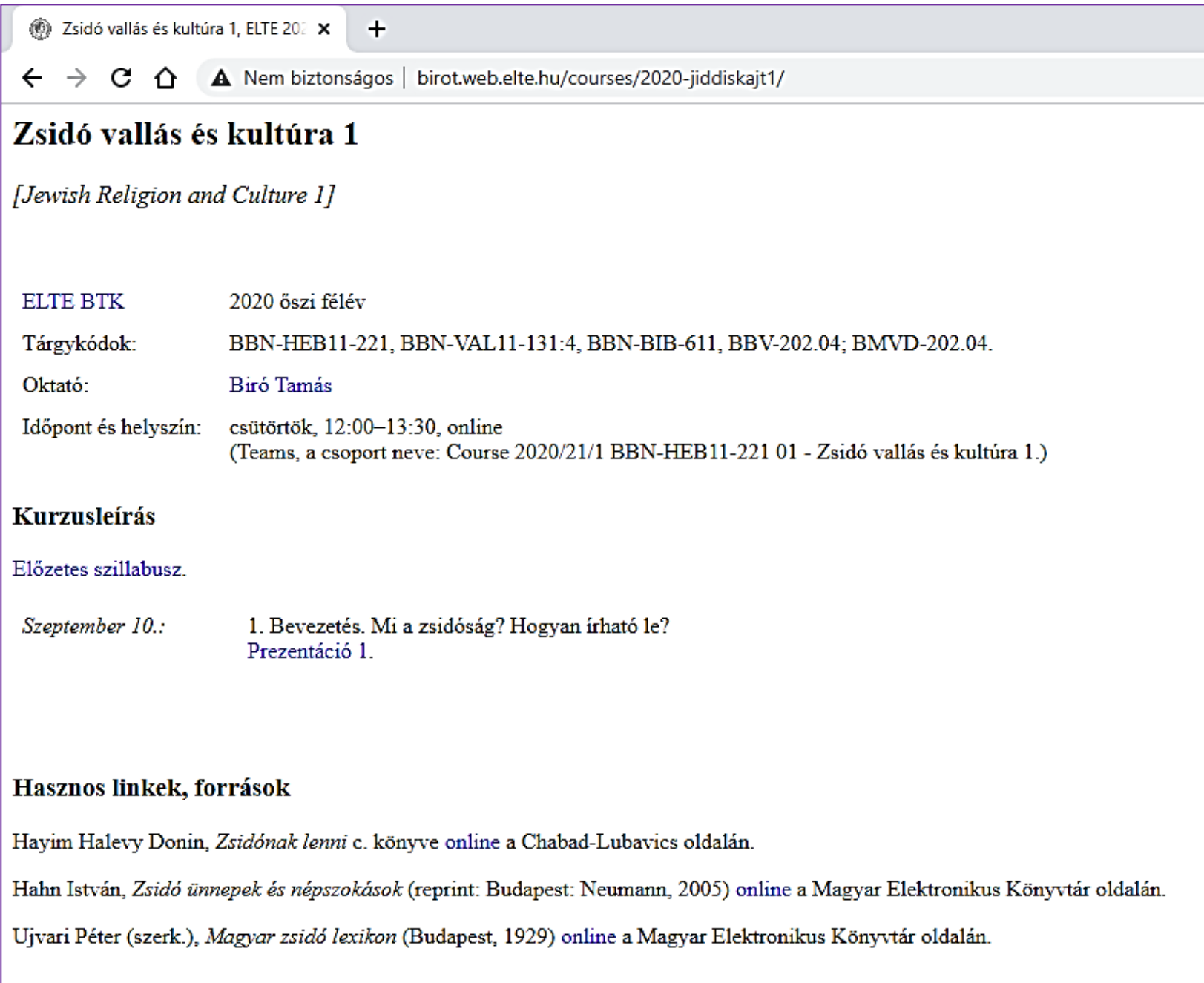
A kurzus honlapja:

<http://birot.web.elte.hu/courses/2023-jiddiskajt1/>

- Prezentációk
- Hasznos linkek

Folyamatosan bővül

Tippeket köszönettel fogadok

Zsidó vallás és kultúra 1, ELTE 20: x +

← → ↻ 🏠 ⚠ Nem biztonságos | birot.web.elte.hu/courses/2020-jiddiskajt1/

Zsidó vallás és kultúra 1

[Jewish Religion and Culture 1]

ELTE BTK 2020 őszi félév

Tárgykódok: BBN-HEB11-221, BBN-VAL11-131:4, BBN-BIB-611, BBV-202.04; BMVD-202.04.

Oktató: [Biró Tamás](#)

Időpont és helyszín: csütörtök, 12:00–13:30, online
(Teams, a csoport neve: Course 2020/21/1 BBN-HEB11-221 01 - Zsidó vallás és kultúra 1.)

Kurzusleírás

[Előzetes szillabusz.](#)

Szeptember 10.: 1. Bevezetés. Mi a zsidóság? Hogyan írható le?
Prezentáció 1.

Hasznos linkek, források

Hayim Halevy Donin, *Zsidónak lenni* c. könyve [online](#) a Chabad-Lubavics oldalán.

Hahn István, *Zsidó ünnepek és népszokások* (reprint: Budapest: Neumann, 2005) [online](#) a Magyar Elektronikus Könyvtár oldalán.

Ujvari Péter (szerk.), *Magyar zsidó lexikon* (Budapest, 1929) [online](#) a Magyar Elektronikus Könyvtár oldalán.

Teams csoport

Crs 23-24-1 BBN-HEB11-221 01 Zsidó vallás és kultúra 1.

- Csatornák
- Fájlok
- Feladatok,
jegyek

The screenshot shows a Microsoft Teams chat window for a course group. The interface includes a search bar at the top, a navigation pane on the left with icons for Activity, Chat, Teams, Assignments, Calls, and Files, and a main chat area. The chat area displays a conversation in the 'General' channel. The conversation includes a post from 'Vadas Réka' asking if everyone is present, a reply from 'Baranyi Janka' saying 'Oké, köszi', and a meeting notification 'General ended: 25s' and 'Meeting ended: 1h 36m'. Below this, there is an assignment titled 'Források kategorizálása' due on September 16, with a 'View assignment' button. At the bottom, there are three team member additions: 'Neptun kurzus szinkron has added Jakubik Anna Edina to the team.', 'Neptun kurzus szinkron has added Ipacs Fanni Virág to the team.', and 'Neptun kurzus szinkron has added Lédermayer Regina to the team.' A 'New conversation' button is visible at the bottom left.

Folyamatosan bővül

Tippeket köszönettel fogadok

Vizsgaidőpontok?

Ha valakinek nem jó, küldjön emailt még a héten!

Speciális szükségletű hallgatók: szóljanak nekem!

Helyszín: Digitális Jólét Centrum (I. épület alagsor)

Javaslatok:

- Dec. 20.
- Jan. 10.
- Jan. 24.

szerda,

10:00 – 11:30

TBC!

Kérdések az eddigiekkel kapcsolatban?

A zsinagóga belső elrendezése

(kiegészítés: a neológ zsinagóga)

Az ima három fókuszpontja

- Tóraszekrény / frigyszekrény
- Az előimádkozó állványa: *amud / omed*
- Tóraolvasó emelvény *bima*
és (vagy csak) asztal
 - Középen vagy elől?
 - Magasítva és körbekerítve
(ha lehet)

Biró Tamás, A neológ és a református szakrális tér átalakulása a 19. században: Egy strukturális-összehasonlító vallástörténeti ujjgyakorlat. In: Oláh János és Zima András (szerk.), *Schöner Alfréd hetven éves – Essays in Honor of Alfred Schöner*. Budapest: Gabbiano Print Kft., 2018, pp. 67-83.
http://birot.web.elte.hu/files/Biro-Schoner_A-Festschrift-preprint.pdf

A zsinagóga belső elrendezése (alapképlet)

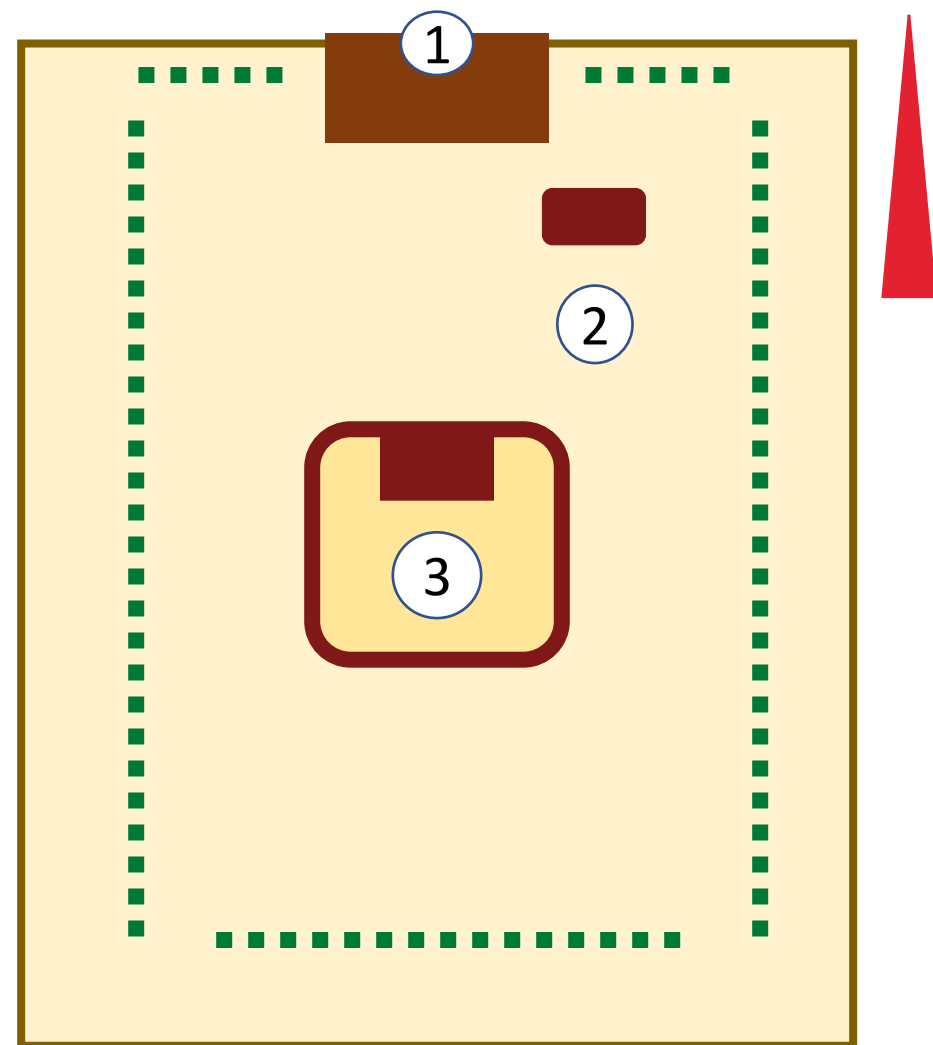
mizrah
„kelet”

Hagyományos: középkori és kora újkori zsinagógák, nem askenázi közösségek, stb.

1. Frigyszekrény
2. Omed: előimádkozó állványa (mélyebben?)
3. Bima: tóraolvasó emelvény és asztal

■■■■ székek vagy padsor

Az imádkozók középre néznek, kivéve, amikor a csendes Amidát kelet felé fordulva mondják állva.

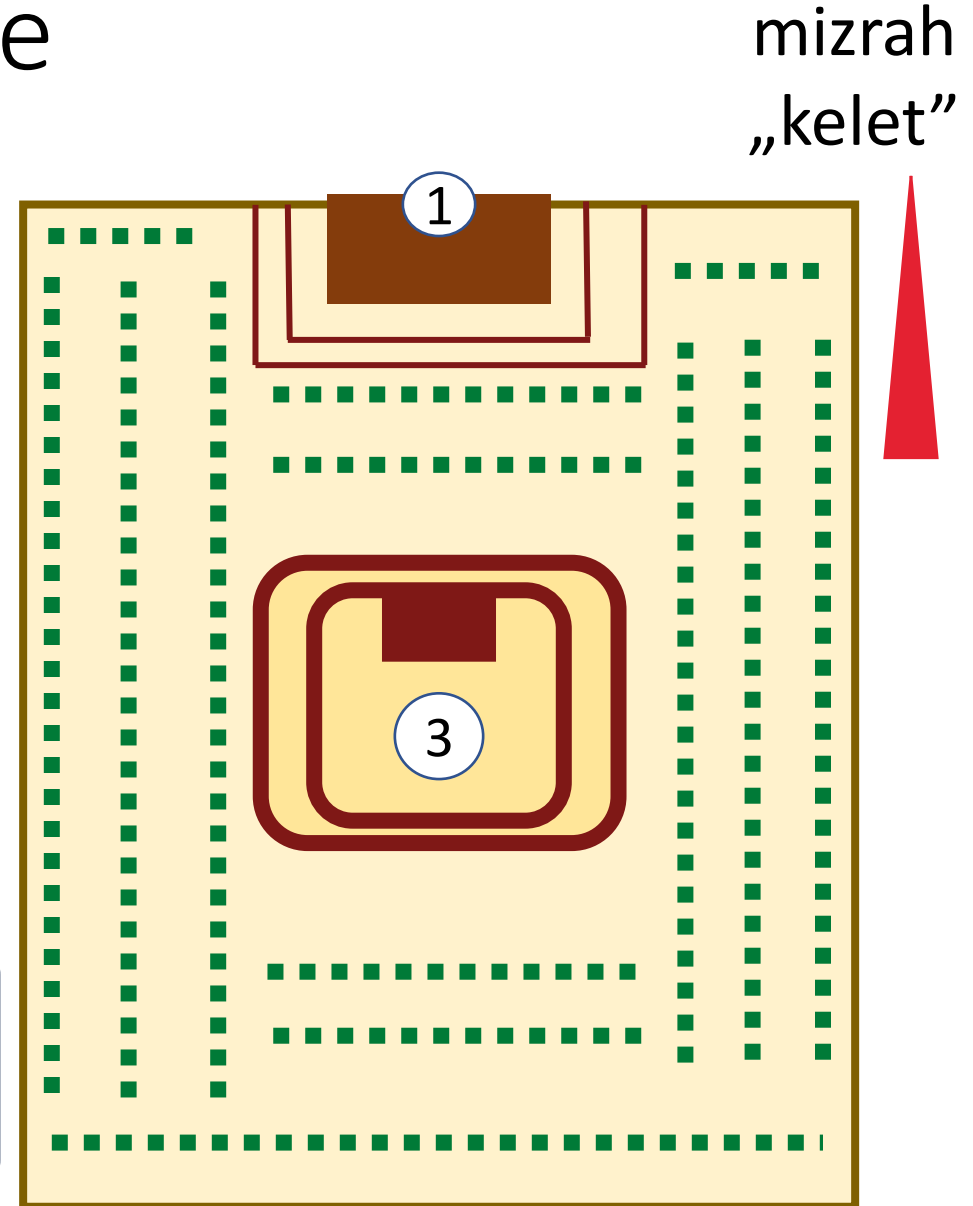
A zsinagóga belső elrendezése

Hagyományos: középkori és kora újkori zsinagógák, nem askenázi közösségek, stb.

1. Frigyszekrény emelvényen áll
2. Omed: előimádkozó állványa
3. Bima: tóraolvasó emelvény és asztal

■ ■ ■ ■ székek vagy padsor

Az imádkozók középre néznek, kivéve, amikor a csendes Amidát kelet felé fordulva mondják állva.

A zsinagóga belső elrendezése

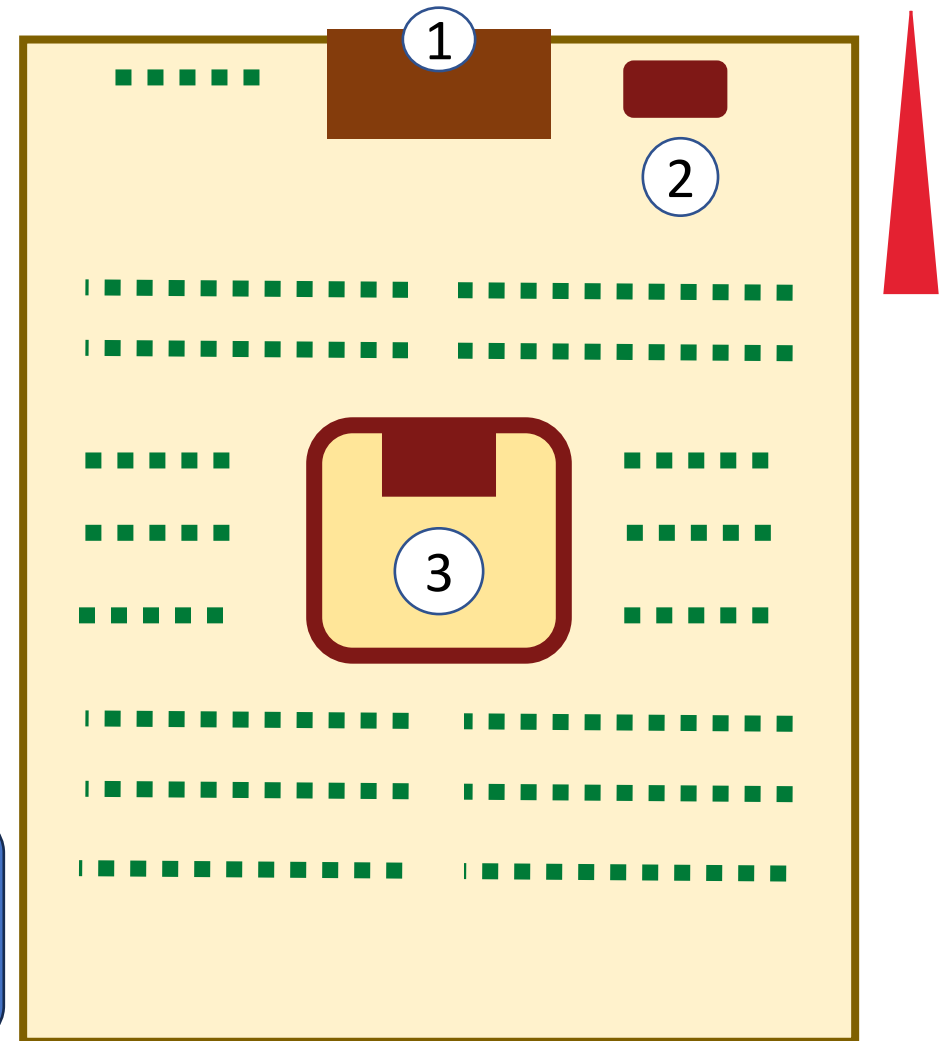
mizrah
„kelet”

Újkori hagyományos zsinagóga.

1. Frigyszekrény (gyakran emelvényen)
2. Omed: előimádkozó állványa
3. Bima: tóraolvasó emelvény és asztal

■ ■ ■ ■ székek vagy padsor

Az imádkozók a mizrah felé néznek, kivéve az előljárók a keleti falnál.

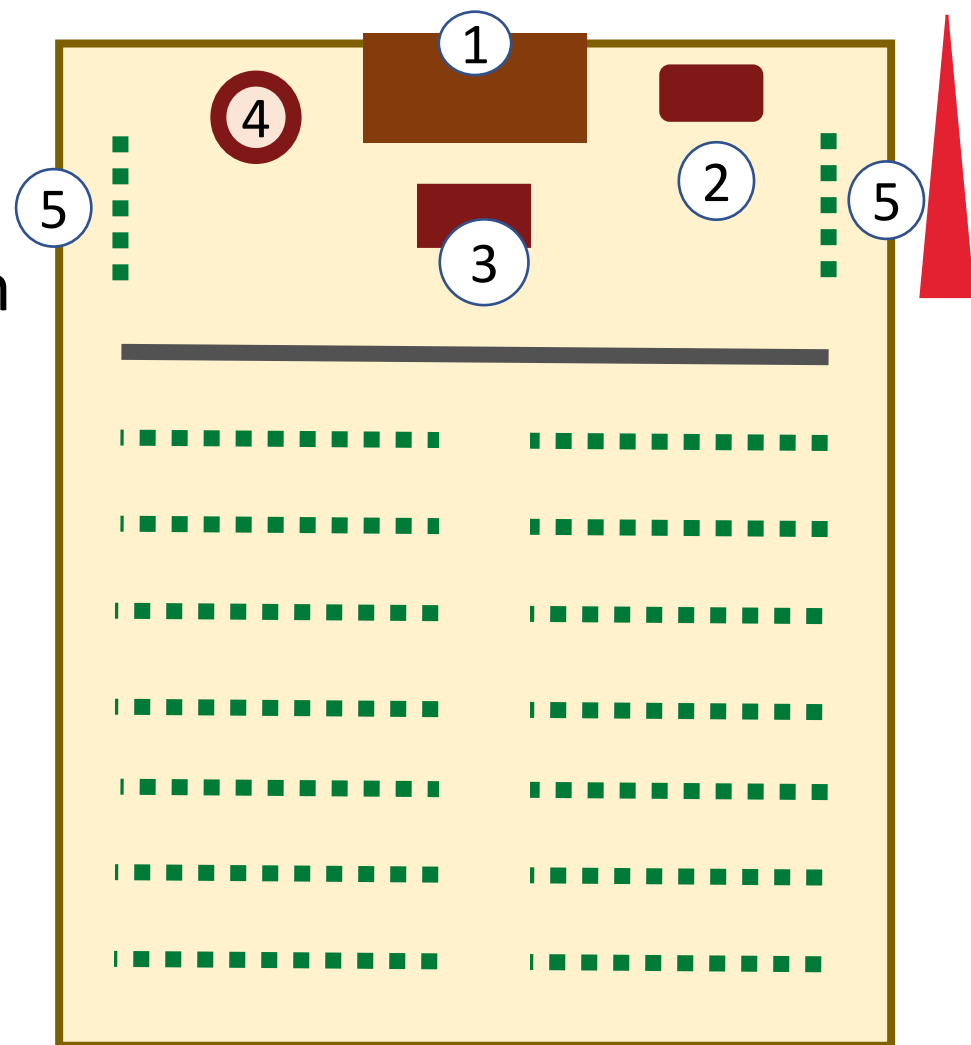
A zsinagóga belső elrendezése

mizrah
„kelet”

19. századi neológ zsinagóga.

1. Frigyszekrény és az elülső tér emelvényen
 2. Omed: előimádkozó állványa
 3. Bima: tóraolvasó emelvény és asztal
 4. A rabbi széke
 5. Elöljárók padjai
- ■ ■ ■ székek vagy padsor

+ kórus
+ orgona

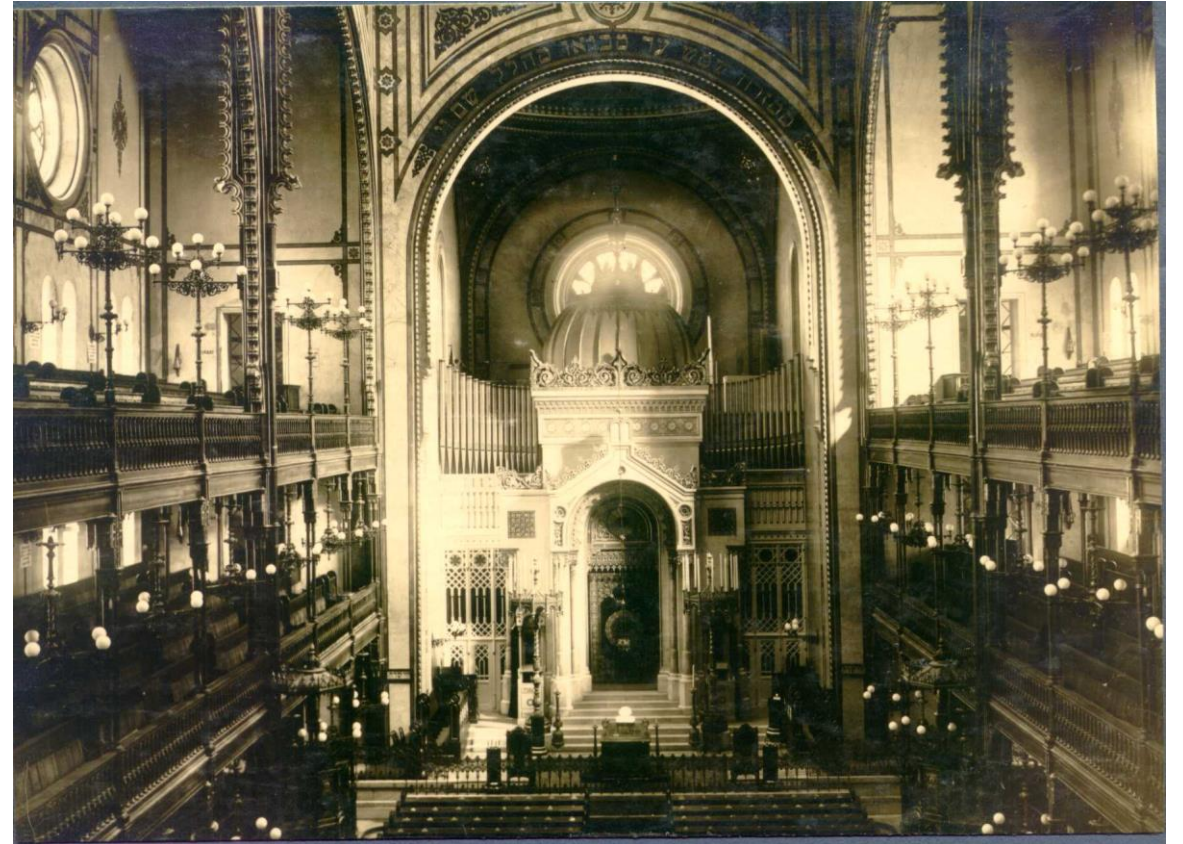

A zsinagóga belső elrendezése

A neológia újításai a 19. században:

- Emelvény („színpad”) elöl: frigyszekrény, a rabbi széke, előljárók padjai, pulpitus a *dróséhoz* (prédikációhoz) stb.
- A **tóraolvasó asztal előre** kerül erre az emelvényre.
- Orgona: (vegyes)kórus és orgonazene.
- A rabbik „papi ornátust” öltenek fel.
- Esketés (hüppe / huppa / esküvői baldachin) a zsinagógán belül.
- Tornyos épület.

Dohány utcai zsinagóga, 1859

http://magyarzsido.hu/index.php?option=com_catalogue&view=detail&id=48&Itemid=20

Dohány utcai zsinagóga, 1859

https://hu.wikipedia.org/wiki/Doh%C3%A1ny_utcai_zsinag%C3%B3ga#/media/File:Synagogue-Budapest.jpg

<http://www.dohany-zsinagoga.hu/wp-content/uploads/2015/06/wDSC01074.jpg>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Doh%C3%A1ny_utcai_zsinag%C3%B3ga#/media/File:Budapest_Zsinagoga.png

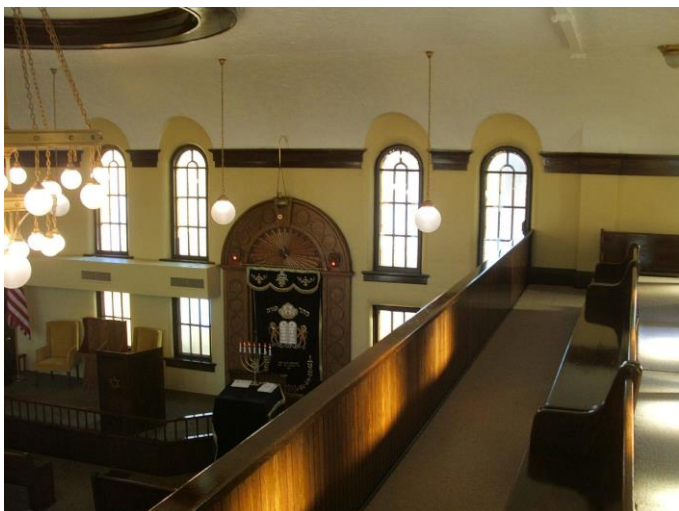

http://www.dohany-zsinagoga.hu/?page_id=22

A női karzat / *ezrat nasim* עֲזָרַת נָשִׁים

- *Ezrat nasim* עֲזָרַת נָשִׁים:
 - Jeruzsálemi szentélyben a külső udvar („*nők udvara*”): nők eddig jöhettek.
 - Zsinagógában: karzat vagy térben más módon elválasztott női szekció.
- *Mehica* מְהִיצָה ('elválasztás'):
Pl. függöny, vasrács, üveg, gyékényfonat. Minél ortodoxabb, annál sűrűbb.
- Hagyományosan (más vallásokban is) nemek szerinti szegregáció.
- Hagyományos közösségekben csak kevés nő / ritkán mennek zsinagógába.
- Középkori zsinagógákban pl. nők a szomszédos teremben, kis ablakkal.
- Modernebb közösségekben nincs. Vagy: jobb oldalon férfiak, bal oldalon nők.

A nõi karzat / ezrat nasim עֲזֵרַת נָשִׁים

A zsinagóga belső tere és berendezési tárgyai

- ablak
- aron ha-kodes (tóraszekrény)
- mizrah (keleti fal)
- mizrah-tábla
- szefer Tora (tóratekercs)
- parokhet (függöny)
/ kaporet (drapéria)
- ner tamid (örökmécses)
- amud / omed (előimádkozó állványa)
- siviti-tábla az előimádkozó előtt
- ülőhelyek
- bima (dobogó)
- ezrat nasim (női karzat), mehica
- menóra
- kijor (kézmosó) és kancsó
- kupa: jótékonyági persely
- hüpe (huppa / esküvői baldachin)
– udvaron

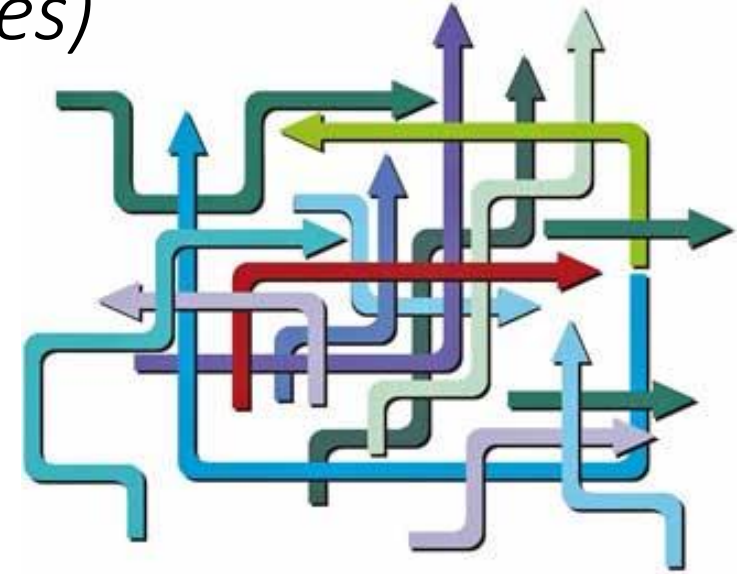
Elnézést azoktól, akik
számára ez magától
értetődő, vagy más
órákon is tanulták!

A Héber Biblia részei, a Tóra könyvei

egy kitérő

A vallás mint rendszer (ismétlés)

- A vallás, mint „komplex rendszer”: pl.
 - Történeti *narratívák* (pl. mítoszok) és a *világkép* elemei (például istenek, démonok...) adják egyes *rítusok* „értelmét”, magyarázatát.
 - Etikai **normák** és vallási **törvények** eredetéről szóló *narratívák*.
 - **Szagrális épületek** és **szagrális tárgyak** *rítusok*ban betöltött szerepe.
 - **Szagrális művészetek** a mitológiai *narratívák*ból veszik a tárgyukat.
 - *A vallási specialisták* (papok, sámánok, stb.) mint a **normák** és *rítusok* szakemberei, akik egyúttal vezetik a *vallási közösségeket*

Héber Biblia = Tanakh

- Tóra

Pentateukhosz, Pentateuchus ('öt könyv')

Mózes öt könyve

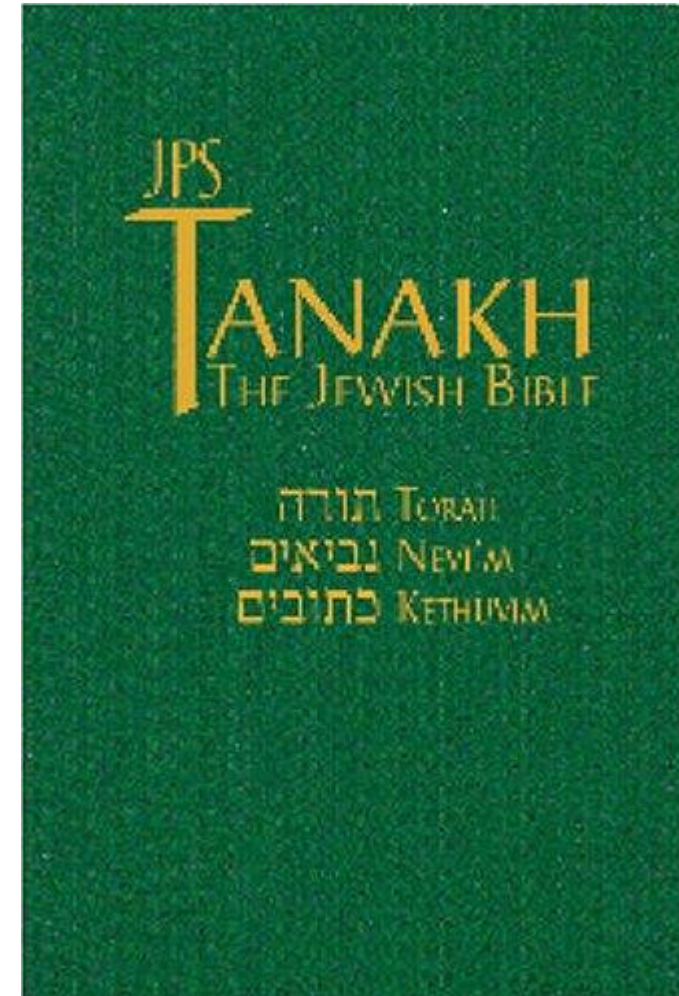
- Neviim

- Neviim risonim ('korai/első próféták')

- Neviim ahronim ('kései próféták')

- Ketuvim

Hagiographa, Szentiratok

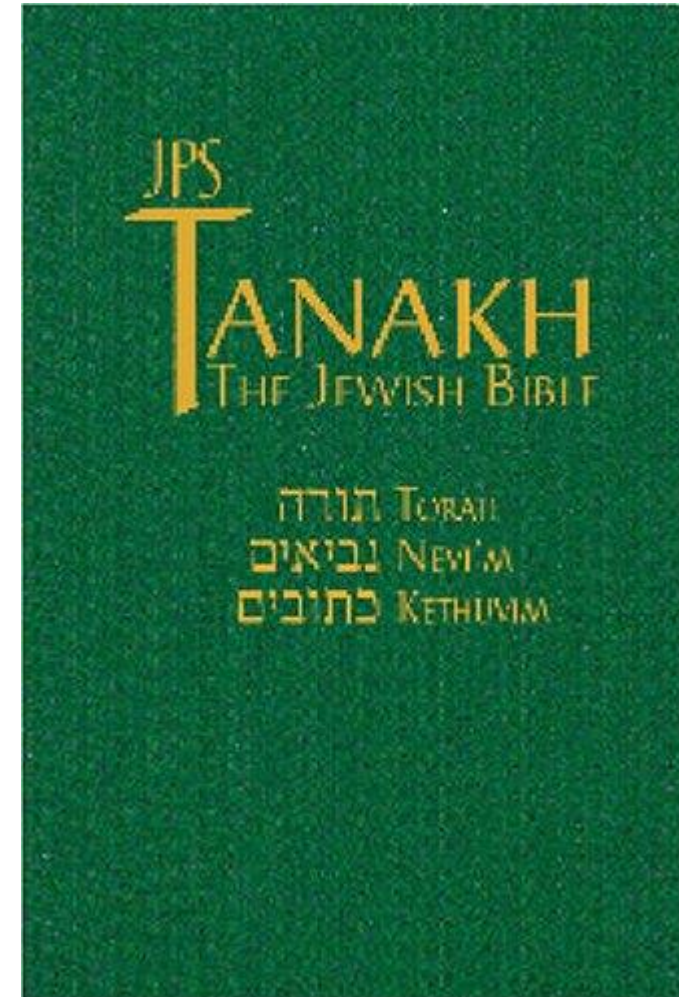
A Tóra könyveinek a neve

MEGTANULANDÓ

1Mózes	Teremtés könyve	<i>Genesis</i>	B ^e resit	בְּרֵאשִׁית
2Mózes	Kivonulás könyve	<i>Exodus</i>	S ^e mot	שְׁמוֹת
3Mózes	Leviták könyve	<i>Leviticus</i>	Vajikra	וַיִּקְרָא
4Mózes	Számok könyve	<i>Numeri</i>	Bamidbar	בְּמִדְבָּר
5Mózes	Második törvénykönyv	<i>Deuteronomium</i>	D ^e varim	דְּבָרִים

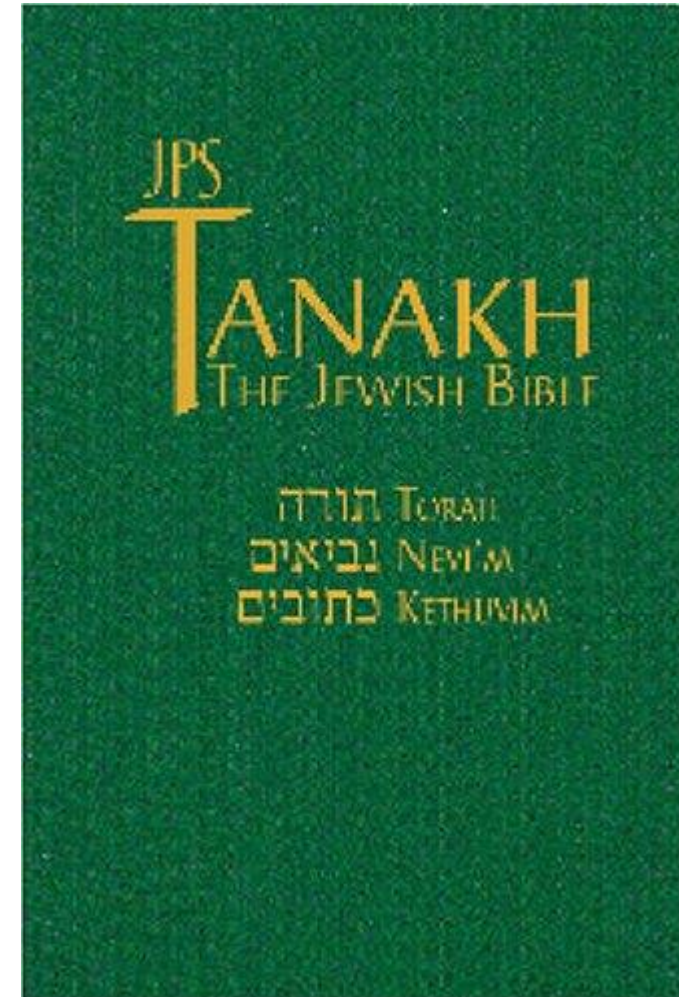
Héber Biblia = Tanakh

- Tóra
- Neviim
 - Neviim risonim ('korai/első próféták')
= történeti könyvek (kivéve *1-2 Krónikák*)
Jozsué, Bírák, 1-2 Sámuel, 1-2 Királyok
 - Neviim ahronim ('kései próféták')
Jesája (Izajás, Ézsaiás), Jeremiás, Ezékiel
és a 12 kispróféta könyvei
- Ketuvim (*Hagiographa, Szentiratok*)

Héber Biblia = Tanakh

- Tóra
- Neviim
- Ketuvim (*Hagiographa, Szentiratok*)
 - Zsoltárok,
Jób,
Példabeszédek (*Mislé*)
 - 5 tekercs (ld. következő diát)
*Rut*¹, *Énekek éneke*, *Prédikátor*, *Siralma*k, *Eszter*²
 - Dániel*¹
Ezra (*Ezdrás*) – *Nehemia* (*Nehemiás*)²
*1-2 Krónikák*²

- (1) Zsidó kontextusban nem a próféták között!
(2) Zsidó kontextusban nem a történeti könyvek közt!

Az öt megilla (tekerecs) és kapcsolatuk az ünnepekkel

- *Énekek éneke* pészah
- *Rut* savuot
- *Siralma* (איכה *Ékha*) tisa be-av
- *Prédikátor* (Qohelet, קהלת) szukkot
- *Eszter* purim

Megilla: egyetlen oldaláról felcsavart tekerecs.

Díszített Eszter-tekercek

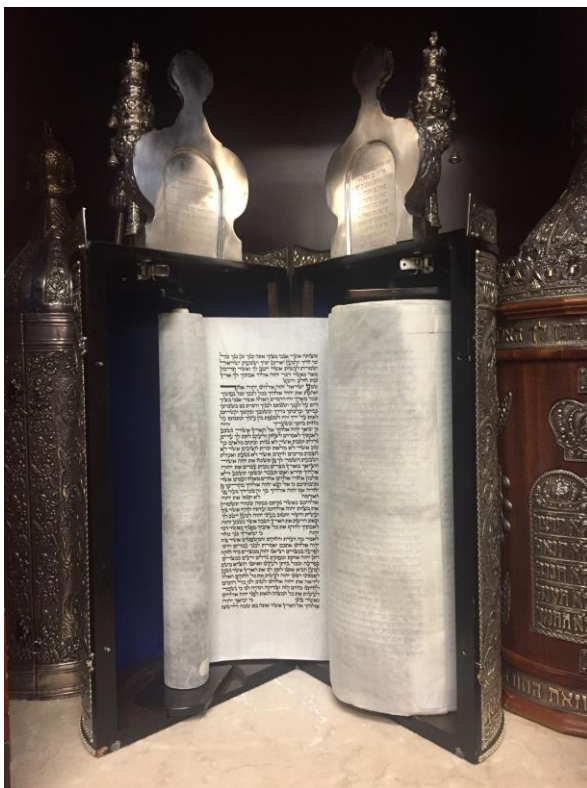

A vallás mint rendszer *(ismétlés)*

- A vallás, mint „komplex rendszer”: pl.
 - Történeti *narratívák* (pl. mítoszok) és a *világkép* elemei (például istenek, démonok, egyes *rítusok* „értelmét”, magyarázat)
 - Etikai *normák* és vallási *törvények* eredetéről szóló *narratívák*.
 - **Szagrális épületek** és **szagrális tárgyak** *rítusok*ban betöltött szerepe.
 - **Szagrális művészetek** a mitológiai *narratívák*ból veszik a tárgyukat.
 - *A vallási specialisták* (papok, sámánok, stb.) mint a *normák* és *rítusok* szakemberei, akik egyúttal vezetik a *vallási közösségeket*

A könyv mint szöveg
vs. a könyv mint tárgy

A tóratekercs

A tóratekercs: *széfer-tora* סֵפֶר תּוֹרָה

• Széfer (סֵפֶר): két rúd ↔ megilla (מְגִלָּה): egy rúd (ld. a korábbi dián)

• Pergamen (קְלָף *k'laf*) + éc hajim ('életfa': két farúd, melyre feltekerik)

• Tóra-mutató / jad ('kéz')

Tóramutató a Magyar Zsidó Múzeum gyűjteményéből:

<http://collections.milev.hu/exhibits/show/milev100/8>

A tóratekercs: *széfer-tora* סֵפֶר תּוֹרָה

- A Tóra felemelése (*hagbaha*), feltekeréselése (*gelila*) és felöltöztetése

משה ברא יצא נלד אמת נעט ובעל געזען, ג' אדר תר"ע ל' פ' יגדל בהרה-וילהובה ולמעשים טובים יברכ' יי וישמרך וישם לך שלום. אמר.
Wille-Marcel Joseph got. c. 1911. Antwerp. Belgium.

A tóratekercs: *széfer-tora* סֵפֶר תוֹרָה

- A Tóra felemelése, összekötözése és felöltöztetése
- *Gartel / Wimpel*: szalag
- *Mantel*: köpeny

A tóratekercs: *széfer-tora* סֵפֶר תּוֹרָה

- A Tóra felöltöztetésének lépései
(vö. a főpap ruházatával)

1. Mantel / köpeny

2. Jad / mutató

3. Vért vagy pajzs

4. a. Korona

b. Rimon

(‘gránátalma’)

2. jad / tóramutató

3. tóravért / -pajzs

4. rimonpár

4. korona

A tóraszekrény:

helye, környezete és textíliái

A frigyszekrény / tóraszekrény / aron ha-kodes kinyitva

Figyeljük meg:

- Nők balra, férfiak jobbra.
- Tóraolvasó asztal a koralát és a frigyszekrény közt.

A Rabbiképző
tanzsinagógája

<https://or-zse.hu/az-egyetem-tanzsinagogaja/>

Fotó: Földi Bence

A bezárt és kinyitott tóraszekrény / *aron ha-kodes*

אַרוֹן הַקֹּדֶשׁ

Emelvény és / vagy korlát

A tóraszekrény környezete és textíliai

kaporet

parokhet
(függöny)

örökmécses
ner tamid

amud / omed
(az előimádkozó
állványa, előtte
gyertya és *siviti*-tábla)

A tóraszekrény textíliái

kaporet

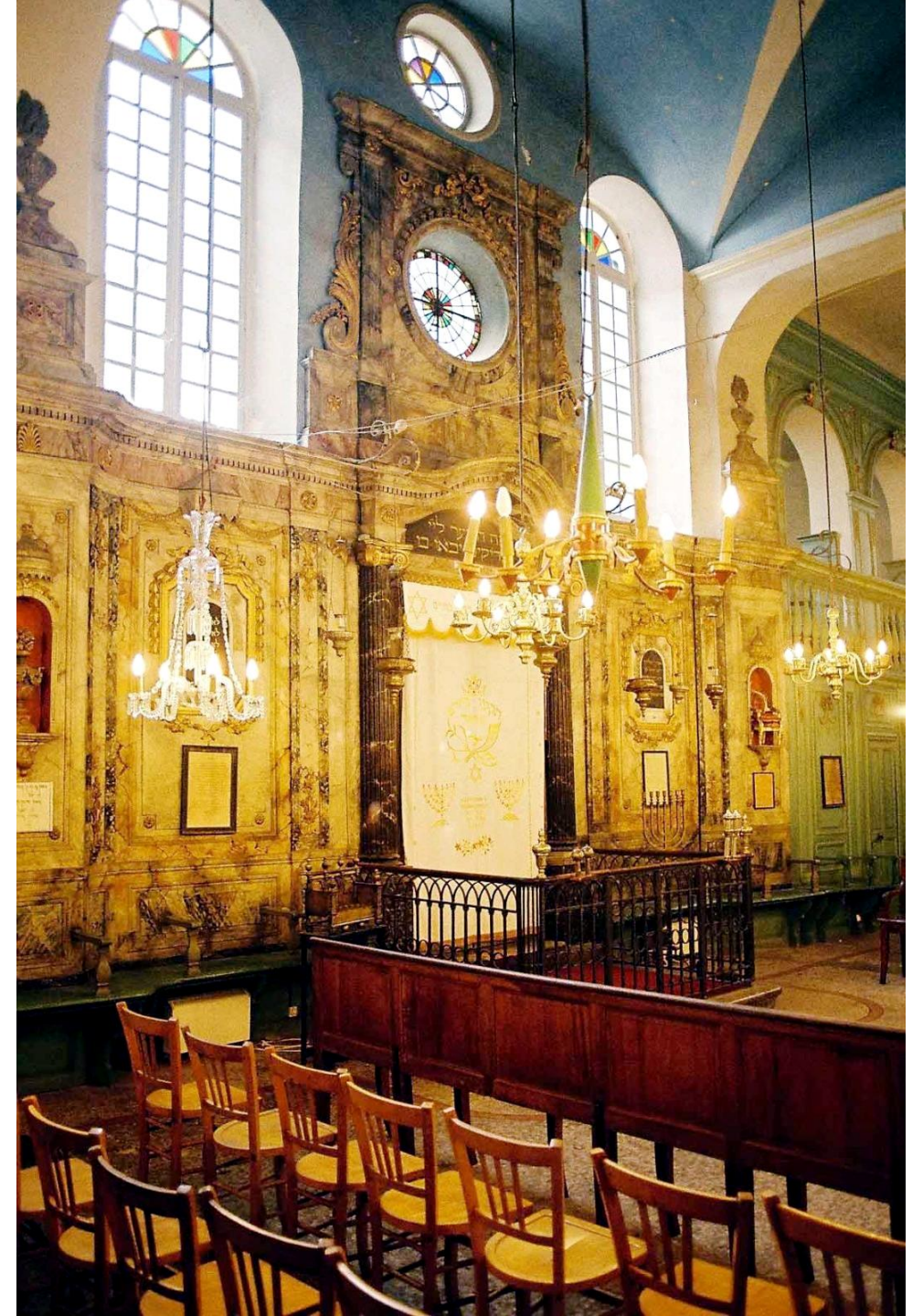
Hasonló bársonytextíliák a zsinagógában például a tóraolvasó asztalon és az előimádkozó előtt is. Gyakran az adományozó nevével.

parokhet

A tóraszekrény textíliai

*az őszi nagyünnepnek
színe a fehér:*

A tóratekercs: *széfer-tora* סֵפֶר תּוֹרָה

- Javasolt irodalom: Buda Zsófia, „Zsidó iparművészet – liturgikus tárgyak”, in: Dezső Tamas (szerk.), *Ókori és keleti művészet* (ELTE digitalis jegyzet, 2006), http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Okor-kelet/Okori.es.keleti.muveszet/index.asp_id=589.html.
- Tórákorona, rimonpár, tóravért és tóramutatók a Magyar Zsidó Múzeumból.

A tóratekercs: *széfer-tora* סֵפֶר תּוֹרָה

- Javasolt irodalom: Buda Zsófia, „Zsidó iparművészet – textilek”, in: Dezső Tamas (szerk.), *Ókori és keleti művészet* (ELTE digitalis jegyzet, 2006), http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Okor-kelet/Okori.es.keleti.muveszet/index.asp_id=580.html.
- Parokhet, kapporet, Wimpel és Mantel (tóraköpeny) a Magyar Zsidó Múzeumból.

Szimbólumok a zsinagógában

Szimbólumok a zsinagógában

**Nézzük végig ismét az előző képeket,
és írjuk össze, milyen szimbólumok
jelennek meg a kegytárgyakon.**

Szimbólumok a zsinagógában

- A Tóra koronája: כֶּתֶר תּוֹרָה = כ"ת
- Júda oroszlánja
- Kőtáblák
- Két oszlop: *Jákin* és *Bóaz*, két bronzoszlop a salamoni szentély bejáratánál.
- Dávid-csillag („Dávid pajzsa”)
- Menóra: egyszerre általános zsidó szimbólum és a szentély tartozéka is.
- Rimon: gránátalma alakú díszek a főpapi ruházaton.
- Kohanita áldó kezek, a főpap ruházatának más elemei, stb. stb. stb.

Feliratok:

- Zsoltáridézetek, egyéb bibliai idézetek.
- Népszerű idézetek pl. a Misna Avot-ból.
- Adományozók nevei, adományozás ideje és az elhunyt(ak) neve, aki(k)nek az emlékére adományoztak.

A zsinagóga és a zsidó közösség funkcionáriusai

- *Zsinagóga vagy imaterem.*
- *Hétköznapi vagy ünnepnap.*
- *A közösség ül vagy áll, de az előimádkozó áll.*
- *Csak férfiak vagy vegyesen.*
- *Fizikai tér vagy virtuális tér.*

Zsinagógai funkciók: kik imádkoznak?

- Seliah cibbur: előimádkozó, 'a közösség küldötte'
- Hazan: kántor (jó hangú, önkéntes vagy fizetett előimádkozó)
- Minjan / minjen: tíz nagykorú zsidó (férfi) a közösségi imához, különösen kádishoz (érzelmileg fontos is, ha gyászoló van jelen)
- Batlan: fizetett minjentalag (pl. munkával nem rendelkezők támogatása)
- Kohén / kohanita: Áron leszármazottja (papi nemzetség)
- Lévi / levita: Lévi törzsébe tartozó (de nem kohanita) („segédpapi” törzs)

Tóraolvasás

tóraolvasó
(baal kore בעל קורא)

akit felhívtak
a Tórához

akit előbb
hívtak fel
a Tórához

aki ellenőrzi a
tóraolvasást

gabbe: felhívja
az embereket a
Tórához,
és ő mondja a
miseberakh-ot

(tippem szerint ő
a közösség rabbija)

**Ki a képen a gabbe?
És a rabbi? Van
egyáltalán rabbi?**

A kép forrása:
<https://i.pinimg.com/originals/6f/b5/c3/6fb5c33b986f433120484e3302af77db.jpg>

A hitközség szervezete és funkcionáriusai

*VII. Wesselényi utca 12.
A Budapesti Zsidó Hitközség
székháza és a Goldmark terem*

Zsidó közösség, hitközség

kehilla / kehillat kodes / kahal
(קהילה, קהילת קודש, ק"ק, קהל)

- Hitközség: 19. századtól elterjedő szóhasználat.
Korábban: zsidó közösség.
- Két jelentés:
 1. *Hitközség* mint a hitközségi tagok közössége, társadalmi hálózata.
 2. *Hitközség* mint intézmény, szervezet, élükön funkcionáriusokkal.

Hitközségi funkcionáriusok: hagyományosan

- *Ros ha-kahal / rasekol*: hitközségi elnök
- Elöljárók (*parnaszim פְּרָנְסִים*), elöljáróság.
- Rabbi, házán/kántor, gabbaj/gábe, samesz/sámesz, bätlenok,

Hagyományos mesterségek

- Sokhet / sajhet / sakter (שׁוֹהֵט): rituális metsző
- Mohel / majhel (מוֹהֵל): körülmételő
- Melamed (מְלַמֵּד): tanító

Templomszolga képe a 18. századból. Kezében a kopogtató, amellyel imára hívta a zsidókat.

http://www.holokausztmagyarorszagon.hu/index.php?section=1&chapter=1_1_2&type=pic

A rabbi *mint a szóbeli tan hordozója*

מֹשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסֵּרָה לִיהוֹשֻׁעַ, וִיהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מִסֵּרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְנֶסֶת הַגְּדוּלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים, הָיוּ מְתוּנִים בְּדִין, וְהֵעֲמִידוּ תְלֵמִידִים הַרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה:

Mózes megkapta a Tórát a Szinajról, és átadta azt Jozsuének, és Jozsué a véneknek, és a vének a prófétáknak, és a próféták átadták azt a Nagy Gyülekezet (kneszet ha-gedola) férfiainak. Ők három dolgot mondtak: Legyetek óvatosak az ítékezésben, és állítsatok sok tanítványt, és készítsetek kerítést a Tórának.

(Misna Avot 1,1)

Az (ideális) rabbi funkciói

Avot 1,1: (...) Legyetek óvatosak az ítékezésben, és állítsatok sok tanítványt, és készítetek kerítést a Tórának (...)

Nincs igazából liturgiai funkciója!

0. *Tóra-tanulás*, ahol Tóra = Tanakh, Talmud, ezek kommentárjai stb.

bét midrás (bész medres בֵּית מִדְרָשׁ, 'tanház'):
a zsinagóga egyik funkciója, vagy önálló épület.

1. *Tanítás:* zsinagógában, jesivában, informálisan, példamutatás által.

2. *Törvényértelmezés:* rabbinikus művek írása

(Biblia- és Talmud-kommentárok, halákhikus kódexek, responsumok)

3. *Bírászkodás:* *bét din / bész din (בֵּית דִּין)* = háromtagú rabbinikus bíróság.

Dajan (דַּיָּן \ דִּיָּן): bíró [egy bét dinben]. *Av bét din:* a bét din feje.

Egyletek

- Jótékonyági egyletek hagyományos közösségekben egykoron:
 - *Bikkur holim* ('betegek meglátogatása')
 - *Hakhnaszat kala* ('[szegény] menyasszonyok kiházásítása')
 - *Hakhnaszat orhim* ('vendégek fogadása')
 - ...
- Temetkezési egylet: *Hevra kadisa* ('szent egylet')
- A 19. századtól: nőegylet, kultúregylet stb.

Mi kell egy zsidó közösséghez?

- Régen:

- zsinagóga (ima, tanulás), téli imahely
 - *bét midrás / bészmedres* (tanház), rabbi lakása, községháza, bérlakások
 - *jesiva* (talmudiskola), *héder* (elemi iskola)
 - temető
 - kórház, vágóhíd – mézárszék, sütöde (macesz)
 - mikve (rituális fürdő – ld. a későbbi diákat)...
 - Intézmények: *bét din* (rabbinikus bíróság), Hevra kadisa, jótékonyági egyletek...
- A tizenkilencedik, huszadik, huszonegyedik században:

kehilla / kehillat kodes / kahal
(קהילה, קהילת קודש, ק"ק, קהל)

Mi kell egy zsidó közösséghez?

- Régen:
 - zsinagóga (ima, tanulás), temető, *bét din* (rabbinikus bíróság), *jesiva* (talmudiskola),
 - *héder* (elemi iskola), egyletek, *mikve* (rituális fürdő – ld. a következő diát)...
- A tizenkilencedik, huszadik, huszonegyedik században:
 - zsinagóga, temető, talmud-tóra és iskola... rabbiszeminárium (jesiva helyett?)
 - kultúrterem, könyvelés/pénzügyi & jogi osztály, kóser infrastruktúra...
 - Jewish Community Center (JCC), fundraising, sajtó, hírlevél, weblap, Fb-oldal...
- 2020-tól: zoom, stb.? Mit hoz a jövő?
- Mi az első, amit megépítünk? A zsinagógát? A tanházat? Nem, a mikvét!

Feladat a következő hétre

Feladat a következő alkalomra

- Kedd estig felkerül a Teamsbe (ELTE) / Moodle-ba (OR-ZSE).

Cél: kicsit jobban megismerkedni egyes imák, áldások szövegével és a zsidó imakönyvvel.

- Max. 10 pont = a félév végi jegy 5%-a.
- Leadás a Teamsen belül (ELTE) / Moodle-ban (OR-ZSE).
- Határidő: november 26., vasárnap éjfél (23:59).

Viszlát jövő héten!